բանութեան ազնիւ եղբայրներուն՝ և բարերարներուն վեհիմաց գործին համակրողներուն ուղղուած էր՝ որոնք այսօր հոգեւին խմբուած են, Վարժարանին պերճ սրահներուն մէջ կանգնած՝ անոնց մարմարեայ կիսանդրիներուն շուրջը՝ Մխիթար — Մուրատ—Ռափայէլի անմոռանալի յիշատակներուն շուրջը։

*
* *

Այդ թուականներուն, և անոնց յաջորդող տարիներու վարժարանին կրթական և ուսումնական ընթացքին վրայ հարեւանցի ակնարկ մը նետելով, վարժարանը նոյն հաստատ լեզուական և գիտական գետինին վրայ կը գտնենք, աստիճանաբար իր ուսման ծաւալը բարձրացուցած, գիշերօթիկ աշակերտութեան թիւը 250 ի հասցուցած, Եւրոպայի առաջնակարգ վարժարաններու կարգը ընդունուած և դասաւորուած կը տեսնենք, ինչպէս իր շրջանաւարտ սաներուն մտաւորական զարգացումը կը վկայէ։ Վարժարանը թուրքերէնի, ֆրանսերէնի և անգլիերէնի համար նոյն ազգերէն մնայուն յատուկ դասախօսներ ունէր. Հայերէնի համար Ս. Ղազարի էն քաջ հայագէտները. ո՛վ որ չօգտուեցաւ, մեղքը վիզը հարկ է ըսել։

*
* *

Կիւրեղեան շինարար կոչուած Աբրահօր, Հ. Մ. Քաջունիի իմաստուն վարչութեան և Հ. Մ. Նուրիխանի փորձ տեսչութեան օրով, Միաբանութիւնը՝ գովելի շարժումով մը՝ որոշեց քաջագոյն թիւով վկայեալ աշակերտին յատուկ քսակ մը շնորհել, որպէսզի արուեստով մը՝ հայրենիք դառնայ, ո՛չ պարզ լիսէի վկայականով մը։

Մենք տեսանք այն ատեն ժի՛ր և ամէն խելացի ձիրքերով օժտուած խոստմնալից ուսանողներու հունձք մը՝ ապշեցուցիչ թիւերով իրենց օտար քննիչները զարմացնելով։ Այդ մտացի հունձքը չէ՞ որ համայնքին ընծայեց Ճարտարապետ և Ճարտարագէտ, Բժիշկ, Ատամնաբոյժ, Դեղագործ և Քիմիագէտ, Մանկավարժ, Արձանագործ և Նկարիչ, Իտկառ Շահինի նման հռչակաւոր (acquafortista) ժանտաջրագիր մը, զինկոթիփիստ, ճախարակագործ և երկաթագործներ որոնցմով իրաւունք ունինք պարծենալու։ Ոչ միայն պարծենալ՝ այլ պահ մը կանգ առնել, ընդդիմաքննել թէ ո՞ր վարժարանը կարող եղած է միաժամանակ պատրաստել այսքան ուսանող, տարբեր տարբեր մասնաճիւղերու համար պատրաստուած և... ըսել՝ Ահա՛ գործ։

Զմոռնալ Վարժարանին աստղերէ՛ն հանդիսացած նշանաւոր դէմքերէն Պէշիքթաշլեան, Սր. Հէքիմեան, Ադամեան, Թ. Թէրզեան, Սազըզեան և Զամիչեան Յովհաննէսները. Մ. Փորթուքալեան և Դանիէլ Վարուժանը, հաշուագէտ Գալճին, ու քանի՛ քանի՛ անուանի Մուրատ—Ռափայէլեան սաներ, որոնց անունները յարգանքով կը յիշուին ամէն անգամ։

Եթէ հսկայ Հաստատութիւններ իրենց հաստատ հիմերուն վրայ երերացին, ոմանք կործանեցան, զարմանալի չէր որ իր կարգին Մ. Ռ. Վ. եւս, այդ ընդհանուր շարժումէն ազդուէր։

*
* *

1936ի Զատիկը՝ իր գարնային քաղցրաշունչ շեփորին ձայնով, մեզ իմացուց վարժարանին հանդիսաւոր Հարիւրամեան, որ առանց բացառութեան ամէն հայու սրտին մէջ արձագանգ գտաւ։ Մանաւանդ անոր հին և նոր սաներու մօտ, որոնք ո՛ւր և ինչպէս ալ ինկան՝ հետերնին տարին Ուսումնարանին առողջ դաստիարակութեան դրոշմը՝ աւելի՛ կամ պակաս, որոնք չեն մոռցուիր։

Ինչպէս, երբե՛ք չպիտի մոռնան Ազոլեան կանանչ բլուրներուն վրայ անցուցած սիրուն արձակուրդներին, մանկական զուարթ օրազուարճին, իրենց Սուլուլի՛կը (աղբիւր), Հայ աղբիւրը, Նախոլէոնի բլուրը, լոշի, մանիշակի, անանուխի

և ծոթրինի խնկաբոյր քաղերը, ինչպէս կարելի է մոռնալ ասոնք. այդ պիտի ըլլար իրենց կեանքի ժպիտը մոռնալ և իրենց ամէնէն երջանիկ հասակն ու տարիները...։

*
* *

Եւ օր մը՝ (անշուշտ մոռցած պիտի ըլլան), այդ գեղատեսիլ բնութեան մէջ յանկարծ հանդիպելնին Հայ տիկնոջ մը, միակը այն ատեն, ուրեմն պանդխտութեան մը բախտակից մը, և ակնածանքով մ'անոր մօտեցան, կարծելով տեսնել շուքը իրենց մայրիկին, որ գուցէ այդ հոգեկան վայրկեանին կարօտալիր ծննդավայրը իրենց կը յիշեցնէր, և զայն ցանկալի հարցումներով ողողեցին։ Ու միթէ նոյն բան չէ՞ օտարութեան մէջ, երբ իրար կը հանդիպինք...։

Այսօր և յուշերու էջին, լսեն ձայնը այդ տիկնոջ, որ իրենց կ'ըսէ. —

Ուշադրութի՛ւն վեր բռնելու ձեր վարժարանին անունն և համբաւը։

Ձեր կարգերէն քանի՛, քանի՛ սպիտակահեր նախկին սաներ, իրենց չափահաս զաւկին ձեռքէն բռնած, ինչպէս ուխտատեղի մ'այցելել երթային, Վենետիկէն չեն անցնիր առանց վարժարանին ծակն ու ծուկը երթալ անգամ մ'եւս տեսնել կարօտնին առնելու. առանց Սուլուլիկ մագըլցելու և Հայ աղբիւրին զուլալ ջուրով իրենց կարօտակէզ ծարաւը մարելու։

Ասոնք կ'ըսեմ և կը կրկնեմ. Մի մոռնաք ձեր կեանքին ամէնէն ծիծղուն օրերը... հարիւր տարի իր շուրջը լոյս ափռեց, որուն կենդանի շառաւիղները եղաք դուք։ Պանծացուցէք ձեր յաղթանակներով զայն՝ որուն լուսաշող դուռէն դուրս ելած կեանքին ճանապարհը ձեռք առիք. զայն՝ որ ամէնուս սիրելի է և պէտք է որ բարոյապէս ու նիւթապէս նպաստէք անոր հին փառքերու վերազարձին։

Վերազարձուցէ՛ք անոր իր առաջին փառքը՝ այսպէս նախ երախտագիտութեան պարտք մը կատարած կ'ըլլաք Բարերարներուն հանդէպ, ձեր յարգելի դաստիարակներուն յիշատակին. և պատրաստեցէք մեզի, ձեզի նման արժանաւոր ընտանիքի հայրեր։

Կ. Պոլիս
31 Մայիս, 1936

ԵՒԳԻՆԷ ՇԱՀՆԱԶԱՐ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

(ՅԻՇԱՏԱԿ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ)

Սիրոյ հոգին Հայ գիտութեան փարոսին
Արդ կը կապէ փունջ մը հարիւր հասկերու,
Փունջ մը սիրոյ՝ միշտ բեղմնաւոր ժըրաջան.
Մըխիթարայ սուրբ շողերով լուսաւոր։

Մեր սըրտերուն, մեր էութեան Հայրենիք,
Հայուն հոգին քեզ կը փարի, քեզ սուրայ,
Ու սըրտազեղ յուզումներով Ջերմեռանդ
Կ'երկըրպագէ անմահութեան խորանին։

Ու մեր սըրտերն անչէջ հուրով կարօտի,
Հին օրերու երջանկաշունչ յոյսերով
Կու գան որբել հին երազներն՝ որ այսօր
Նոր փայլերով, նոր գոյներով կ'երանգուին։

Ու մշտակապ մեր սըրտերուն սիրաբորբ
Մեր սըրբազան, մեր հոգենուէր հանդիսին
Կը միանան կարմիր լուսով արիւնի
Սուրբ ըստուերներ, սուրբ պըսակով լուսաշող։

Մեծ է ներկան, մեծ է յուզումն այսօրուան,
Զի յանդիման երախտագէտ մեր հոգւոյն՝
Ռափայէլի և Մուրատի տեսիլներն
Միշտ բարեբեր, միշտ քաջալեր կը կանգնին։

Հազար ու բիւր, բիւր մաղթանքներ թող տեղան
Ե՛ւ Քեզ Հայրիկ՝ Մըխիթարայ սերունդէն,
Քեզ՝ որ տըւիք ձեր ազնիւ սիրտն ու հոգին.
Հէգ պանդըխտին, դէպի լոյսի ճանապարհ։

Նախկին սան Մ. Ռ. Վ. ժ.ին, Ճարտ. ՊԵՏՐՈՍ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

digitised by A.R.A.R.@